

ANNE MARIE CARL- NIELSEN

At home liv
relating liv

Anne Marie Carl-Nielsen. *At forme liv*

Af Emilie Boe Bierlich og Mette Stauersbøl Mogensen

Når man i dag træder ind i TID – Museum for Odenses nye permanente udstilling om Anne Marie Carl-Nielsen (1863-1945), åbner der sig et helt nyt kapitel i fortællingen om en af Danmarks mest betydningsfulde billedhuggere. *At forme liv* er ikke alene en præsentation af museets omfattende samling af hendes værker, men en kulmination på mange års målrettet forskning, registrering, konservering og konceptuelt arbejde.

Udstillingen rummer både historien og samtiden. Her inviteres publikum til at gå i dialog med flere hundrede værker fra Anne Marie Carl-Nielsens vitalistiske univers i voks, ler, gips og bronze. Gennem et originalt scenografisk greb – en del af et omfattende nyt værk skabt af billedkunstneren Jesper Just (f. 1972) – **former udstillingen et liv**, der rummer fortid, nutid og fremtid.

At forme liv – titlens betydning

Titlen på udstillingen rummer en dobbelthed, som er central for forståelsen af Anne Marie

Carl-Nielsens kunstneriske praksis. På den ene side kan *At forme liv* læses bogstaveligt: Som billedhugger formede hun liv i ler, voks, gips og bronze. Hun genskabte dyrenes bevægelser, kroppens muskulatur og menneskets vitalitet med en præcision, så materialet endnu fremtræder levende for os i dag.

Titlen peger imidlertid også på en metaforisk, eksistentiel dimension. Når Anne Marie Carl-Nielsen skabte sine skulpturer, formede hun ikke blot overflader – hun gav liv til form. Hendes værker blev til vitalistiske fortællinger, hvor menneske og dyr, natur og mytologi flettede sig ind i hinanden og udtrykte en dybere erkendelse af livets forbundethed.

At forme liv er derfor ikke kun et spørgsmål om formgivning. Det angiver en måde at bearbejde livets flygtighed på: at indfange det levende øjeblik i et materiale, der rækker ud over tiden. Hendes skulpturer vibrerer af liv, som om de fortsat ånder. I denne betydning bliver titlen også et udsagn om, hvordan kunst kan skabe liv – ikke i biologisk forstand, men i kraft af de

erfaringer og erkendelser, den vækker hos os. *At forme liv* peger dermed på dobbeltheden i Anne Marie Carl-Nielsens virke: Hun formede liv i sit materiale, men hun skabte også liv i vores forestillinger.

Vitalismen som forståelsesramme

Når vi taler om Anne Marie Carl-Nielsen i dag, er vitalismen en nøgle til at forstå hendes praksis. Vitalismen var omkring år 1900 ikke en egentlig stilretning, men en strømning på tværs af filosofi, naturvidenskab og kunst. Centralt i vitalismen stod forestillingen om liv – ikke bare som biologisk funktion, men som en altgennemtrængende kraft: bevægelse, transformation, skabelse.

I dette lys kan Anne Marie Carl-Nielsens skulpturer ses som formmæssige intensiteter, hvor materialet bliver levende. Hun modellerede ikke blot dyr, mennesker eller mytologiske figurer; hun lod dem fremstå som sansende, nærværende væsener, hvor grænserne mellem arter, krop og natur opløses.

Anne Marie Carl-Nielsens forståelse af livskraft er hverken ophøjet eller dominerende, men bygger på relationer og fællesskaber. Hun ser liv som noget, der opstår i mødet mellem mennesker, dyr, natur og materiale frem for et klassisk hierarki. Hendes kunst vibrerer af energi og bevægelse, men uden at blive fanget i store ideologiske symboler. Netop derfor kan hendes værker i dag tale sammen med nyere tanker om, hvordan alt levende og ikke-levende hænger sammen – mennesker, natur, teknologi og tid. Når vi ser Anne Marie Carl-Nielsen i det lys, kan hendes kunst hjælpe os til at forstå vitalismen på ny. Hun viser en måde at tænke liv og skabelse på, der er kropslig, sanselig og undersøgende. Og selvom hun levede for mere end hundrede år siden, giver hendes værk os stadig nye måder at se forbindelserne mellem liv, form og verden i dag.

Et livsværk i permanent form

Baggrunden for udstillingen er enkel, men afgørende: De seneste års store forskningsindsats omkring Anne Marie Carl-Nielsen har skabt en ny forståelse af hendes værk og betydning. Som den første kvinde i verden udførte hun billedhuggerfagets største opgaver – en rytterstatue af en konge og de bronzeporte, der udsmykker Ribe Domkirke – og med disse monumentale værker indskrev hun sig i historien. I hendes hænder blev skulpturen dog aldrig et monument over magt. Den vibrerer tværtimod af liv i et fællesskab, der handler mere om forbundethed og forbindelser end om klassisk dominans. Heste, tyre, mytologiske figurer og menneskekroppe blev ikke modelleret som symboler, men som ligeværdige væsener båret af vilje, værdighed og nærvær.

Med den permanente udstilling har Museum Odense skabt et varigt rum, hvor hele samlingen kan opleves som en levende organisme, båret af vitalitet og forbundethed. Det er ikke en lukket fortælling, men et rum i bevægelse, der fortsat kan generere nye spørgsmål og nye måder at se kunstneren på og os selv med hende.

At læse værkerne på ny

Udstillingen ser på, hvad Anne Marie Carl-Nielsen gjorde, men spørger også om, hvorfor hun gjorde det. Hvorfor insisterede hun på alle de rytterstatuer og monumentale værker i en tid, hvor kvindelige billedhuggere sjældent fik adgang til de store opgaver? Hvori lå magten for hende? Hun strøg ikke flaget uden sværdslag, som hun selv beskrev det. Hun tog den ene kamp efter den anden, hyrede mandlige assistenter og advokater og gav ikke op. Hun gjorde det – faktisk og praktisk – men er der mere i det end som så?

Et af svarene er, at hun brugte netop disse formater, der normalt var forbeholdt mændene, til at vende blikket væk fra magtens symboler og hen imod det levende. Det var muskulaturen, overfladerne og kraften i bevægelserne, der optog hende frem for autoriteten. Naturen blev hendes spejl og hendes redskab – ikke som baggrund for mennesket, men som en ligestillet aktør mellem alt levende. Naturen og dyrenes anatomi blev Anne Marie Carl-Nielsens redskab til at skabe mening i det hierarki, der traditionelt favoriserede manden. I dag, hvor vi alle sammen leder efter nye måder at være i verden på, fremstår hendes værker derfor uhyre aktuelle.

Scenografien som totalinstallation

Når man bevæger sig gennem udstillingen, mærker man straks, at rummet er en aktiv medfortæller. Udstillingsdesignet udviklede sig undervejs i processen til en kalejdoskopisk spejling af Anne Marie Carl-Nielsens formsprog. Spejlene åbner

for overraskende perspektiver og lader vores blikke gå på tværs af kronologien. På den måde opløses en traditionel lineær fortælling, og publikum inviteres til at opleve værkerne i relationer snarere end i rækkefølger.

Scenografien spejler Anne Marie Carl-Nielsens

måde at arbejde på, hvor de enkelte former og helheden hele tiden påvirker hinanden, så materialet virker levende og i bevægelse. Når gæsten møder en skulptur, er det altid i dialog med andre blikke, andre rum og andre fortællinger. Det er et sanseligt greb, der gør hele udstillingen til en totalinstallation. Spejlene og snittene er en del af billedkunstneren Jesper Justs omfattende værk *Luminescens*. Det skal opleves som en puls eller et åndedræt, der omslutter gæsten fra start til slut.

En kropslig erfaring

En vigtig pointe i udstillingen er netop, at skulpturen i rummet kræver en anden form for opmærksomhed end maleriet på væggen. Det kræver noget andet af os som gæster at stå over for en tredimensionel skulptur. Vi er ikke vænnet til at se skulpturer og sanse det rumlige. Jesper Justs spejle hjælper os til at bruge hele kroppen, så vi nemmere kan se, hvordan Anne Marie Carl-Nielsens værker viser os, at man må bruge hele kroppen for at erfare rum, form og bevægelse.

Jesper Justs neovitalisme

Jesper Justs omfattende værkinstallation *Luminescens* er skabt i tæt dialog med Anne Marie Carl-Nielsens univers. Ved hjælp af infrarød filmteknik, langsomme panoreringer og skift i skarphedsplaner opløses grænsen mellem skulptur, menneske og teknologi. Gipsfragmenter, kropsdele og teknologiske elementer glider over i hinanden i filmene, så gæsten bliver i tvivl om, hvornår der er tale om Anne Marie Carl-Nielsens skulptur, og hvornår der er tale om et levende

væsen. Disse filmiske krydsninger mellem det organisk levende og billedhuggerens materiale peger frem mod en ny vitalisme – en neovitalisme – hvor alt levende og ikke-levende sam eksisterer som ligeværdige eksistenser.

Jesper Justs værk fremhæver de sensibiliteter, som allerede er til stede i Anne Marie Carl-Nielsens værker – hendes sans for bevægelse, for relationer mellem arter og for naturens egen værdighed. Jesper Just oversætter hendes værker til en teknologisk tidsalder, hvor værket bliver et sanseligt åndedrag, en vital impuls, der peger fremad.

Lydsporet – udstillingens åndedræt

Et særligt element i *Luminescens* er lydsporet skrevet af komponisten August Rosenbaum (f. 1987) med udgangspunkt i fragmenter af Carl Nielsens musik. De seks film ledsages hver af to toner – én for indånding og én for udånding. Tilsammen danner de tolv toner en rytmisk organisme, som man bevæger sig ind i og bliver en del af. Musikken er subtilt genkendelig, men opløst og dekonstrueret, så gæsten snarere oplever den som et åndedrag end som en melodi.

Det er netop vejtrækningen, der bliver den motor, der driver hele udstillingen fremad. Det er en udstilling, der bogstaveligt talt trækker vejret med sine værker. Gennem dette rytmiske åndedræt inviteres gæsten til at trække vejret med – til at synkronisere sin egen kropslige sansning med værkets puls. Dermed bliver *Luminescens* ikke blot et værk i rummet, men et redskab for gæsten til at genlære, hvordan skulptur kan opleves.

At trække vejret med værket

Med *At forme liv* har TID – Museum for Odense skabt en udstilling, der ikke blot viser et livsværk, men som selv ånder og lever. Anne Marie Carl-Nielsen insisterede på, at menneske og natur, mand og kvinde, dyr og mennesker indgik i et fællesskab båret af samme livskraft. Udstillingen spørger: Hvis alting lever i billedhuggerens værker – hvordan kan vi så trække vejret med dem i dag?

Svaret findes i mødet mellem fortid og nutid, mellem skulptur og teknologi, mellem lyd og krop. Det er her, udstillingen bliver mere end et museumsrum. Den bliver en vital organisme, der spejler både kunstnerens univers og vores eget. Og selv om udstillingen er permanent, er den ikke statisk. Den rummer kimen til fornyelse, til udveksling og udvikling over tid. Vores håb er, at denne udvikling vil forblive lige så levende og intens, som materialet fortjener – og at titlen *At forme liv* ikke kun beskriver et kunstnerisk virke, men også varsler en levende samling, der fortsat vil trække vejret med os ind i fremtiden.

Et fælles værk

At forme liv er ikke blot resultatet af én vision, men af mange. Udstillingen er båret af et enestående hold af specialister, der hver især har bidraget med dyb faglighed og kunstnerisk sensibilitet.

Kurateringen er udført af Emilie Boe Bierlich, hvis mangeårige forskning i Anne Marie Carl-Nielsen danner udstillingens kunstneriske og videnskabelige fundament. Billedkunstneren Jesper Just

har med sit værk *Luminescens* skabt den filmiske og sanselige puls, der forbinder Anne Marie Carl-Nielsens vitalistiske univers med vores egen tid.

Udstillingens arkitektur er skabt af udstillingsarkitekt Christina Back, hvor rustikke podier og montrer både sætter scenen for den historiske fortælling og omsætter den til fysisk erfaring. Lysdesignet, udviklet af Jesper Kongshaug, giver rummet en levende rytme med diffust dagslys og direkte spots, der understreger værkerens lyssensible materialekvalitet. Den grafiske identitet er skabt af Rasmus Koch Studio, som har givet udstillingen sit klare og nutidige visuelle sprog.

Bag produktionen står et dedikeret team ved Museum Odense: Mette Stauersbøl, udviklingschef for TID – Museum for Odense, som med sin erfaring, nysgerrighed og præcision har ført projektet sikkert i mål, og Karsten Kjer Michaelsen, der som projektansvarlig har varetaget den krævende opbygning af en omfattende, kompleks og teknisk udfordrende udstilling.

At forme liv er således ikke blot en hyldest til Anne Marie Carl-Nielsen, men også et vidnesbyrd om, hvad der kan opstå, når kunst, forskning, håndværk og teknologi smelter sammen i et fælles åndedræt.

